

ONDERZOEKSWENSEN GEINVENTARISEERD

**Een survey onder wetenschappers, beleidsfunctionarissen en uitvoerders
werkzaam op het terrein van
Ontwikkeling, Opvoeding en Onderwijs voor 0 tot 12 jaar**

Wim Meijnen

Annemiek Veen

AMSTERDAM, SEPTEMBER 2008

Het EC 03 is een samenwerkingsverband tussen het
SCO-Kohnstamm Instituut, Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en Sardes

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Doel onderzoek	5
3	Dataverzameling	7
4	Resultaten	9
5	Conclusies	17
	Bijlage	19

1 Inleiding

Het 'Expertisecentrum Opvang, Ontwikkeling en Onderwijs voor 0 tot 12 jarigen' (EC O3) heeft als hoofddoelstelling:

'Het bevorderen, bundelen en verspreiden van kennis over opvang, ontwikkeling en onderwijs voor kinderen in samenhangende voorzieningen voor 0-12 jarigen'.

Daartoe stelt het zich onder meer tot taak zowel het 'zuiver' wetenschappelijke als het praktijkgerichte onderzoek te promoten met betrekking tot de ontwikkeling, opvang en onderwijs van kinderen van 0 tot 12 betreft in educatieve settings, met uitzondering van reguliere onderwijsinstellingen. Het gaat dan om:

- Het stimuleren van onderzoek naar de pedagogiek en ontwikkeling in voorzieningen voor kinderen.
- Het stimuleren van onderzoek naar de effectiviteit van programma's.
- Het stimuleren van onderzoek naar de effectiviteit van organisaties.
- Het stimuleren van onderzoek naar de effecten van pedagogisch handelen.
- De inbreng van praktijkkennis zichtbaar maken.

Onderzoek op het terrein van ontwikkeling, opvang en onderwijs van 0 tot 12, in het bijzonder waar het de 'schil' rondom het basisonderwijs betreft (voor- en naschoolse opvang/educatie), kent veel opdrachtgevers, afnemers en sponsors. Om met het meer fundamentele onderzoek te beginnen: binnen Nederlandse universiteiten zijn op diverse plaatsen onderzoeksgroepen werkzaam op het terrein van opvoeding, opvang en onderwijs van jonge kinderen. Soms worden er samenwerkingsverbanden opgericht zoals het NCKO, een verband van drie hoogleraren van enkele universiteiten, gespecialiseerd in de kinderopvang. Deze onderzoeksgroepen formuleren, overeenkomstig de doelstelling van hun opdracht, eigen onderzoeksvraagstellingen. Zij kunnen ook subsidieaanvragen indienen bij twee grote instellingen: de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en ZonMw (Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie). Binnen NWO gaat het om vraagstellingen

die gericht zijn op het verwerven van wetenschappelijke kennis. Kennis die niet altijd direct in de praktijk toepasbaar is. Anderzijds formuleert NWO ook onderzoeksprogramma's die minder 'vrijblijvend' zijn en betrekking hebben op een bepaalde maatschappelijke sector. Zo kent NWO twee programma's voor de sector onderwijs: de PROO voor fundamenteel onderzoek en de BOPO voor beleidsgericht onderzoek in het primair onderwijs. Binnen de sector Maatschappij en Gedragwetenschappen van NWO wordt voorts onderzoek met betrekking tot de ontwikkeling en opvoeding van jonge kinderen gesubsidieerd.

Bij ZonMw, een onderafdeling van NWO, met een aparte financieringsstroom van het ministerie van VWS, kunnen eveneens onderzoeksvragen worden ingediend. ZonMw werkt ook met programma's zoals 'Zorg voor jeugd' bedoeld voor kinderen tot de leeftijd van zeven jaar. ZonMw, het Kenniscentrum van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en RIVM/centrum Jeugdgezondheid werken voorts op dit terrein samen binnen het kennisprogramma 'Jeugd' van het programmaministerie voor '*Jeugd en Gezin*' met als doel professionals in de jeugdsector te voorzien van kennis over richtlijnen, instrumenten en interventies. Voorts zijn er universitaire onderzoeksgroepen die binnen de eerste geldstroom van de universiteit onderzoek op dit terrein uitvoeren.

Meer beleidsgerichte vragen worden geformuleerd door beleidsambtenaren van ministeries, gemeenten en overkoepelende organen in de sfeer van welzijn, cultuur, sport en onderwijs. Maar ook grote onderwijs- en welzijnsinstellingen zijn kapitaalkrachtig genoeg om opdrachtonderzoek te laten doen. Het onderzoek wordt vervolgens veelal uitgevoerd door instituten voor contractonderzoek, al of niet gelieerd aan een universiteit. Ook commerciële bureaus opereren in deze sector.

Het geheel vormt zowel van de kant van het fundamentele onderzoek als van het meer opdrachtgestuurde onderzoek, een veelzijdig palet aan mogelijkheden. Veel onderzoeksgroepen en opdrachtgevers operen in dit veld. De nadelige effecten van die grote verscheidenheid zijn: geringe coördinatie, gebrek aan regie en communicatie. Zo hebben zowel de (universitaire) pedagogische als onderwijskundige onderzoekers, werkzaam op dit terrein, hun eigen netwerken, hun eigen congressen en hun eigen wetenschappelijke tijdschriften. Op elkaars congressen komen ze echter zelden. Veel wetenschappelijk interessante vraagstellingen op het terrein van ontwikkeling, opvoeding en educatie doorsnijden echter deze disciplinaire scheidslijnen. Het gevolg is dat deze of niet worden onderzocht of vanuit een specifieke, suboptimale, invalshoek.

Versnippering en gebrek aan regie komt ook aan de opdrachtzijde voor. Identieke, praktijkgerichte problemen doen zich in veel gemeenten of instellingen voor. Onderling overleg om onderzoek af te stemmen komt zelden voor. Het gevolg is dat diverse opdrachtgevers, onafhankelijk van elkaar onderzoek uitbesteden dat, ter wille van de efficiency, beter gecoördineerd had kunnen worden uitgevoerd.

2 Doel onderzoek

Het Expertisecentrum voor Ontwikkeling, Opvang en Onderwijs voor 0 tot 12 jaar (EC O3) heeft zich onder meer tot taak gesteld onderzoek op het gebied van ontwikkeling, opvang en onderwijs te stimuleren door vraag en aanbod van onderzoek beter op elkaar af te stemmen. Daartoe is informatie nodig van zowel de aanbod- als de vraagzijde. Het EC O3 heeft derhalve het voornemen opgevat een schriftelijke enquête te houden onder personen die daartoe relevante informatie kunnen leveren.

Bij het bepalen van de doelgroepen van het onderzoek is met name gekozen voor die respondenten waarvan verwacht mag worden dat ze binnen hun organisatie enige invloed kunnen uitoefenen op de realisering van een mogelijke onderzoeksagenda. Het gaat dan om de volgende groepen:

- Beleidsambtenaren op ministeries
- Beleidsambtenaren van gemeenten
- Medewerkers/bestuurders van overkoepelende organisaties in het onderwijs
- Medewerkers uit de onderwijsverzorgingsstructuur
- Medewerkers/bestuurders van overkoepelende organisaties van peuterspeelzalen
- Medewerkers/bestuurders van overkoepelende organisaties van kinderopvang
- Medewerkers/bestuurders van overkoepelende organisaties uit de sectoren welzijn en cultuur
- Wetenschappers werkzaam aan universiteiten en andere wetenschappelijke organisaties

Om vraag en aanbod bij elkaar te brengen is de volgende informatie noodzakelijk:

- Wat zou men graag onderzocht willen zien?
- Door wie worden deze vragen geformuleerd?

- Kunnen en willen 'vragers' ook zelf bijdragen aan de realisering van het onderzoek door financiële ondersteuning of door andersoortige bijdragen?
- Zijn ze op de hoogte van collega-instellingen die de geformuleerde onderzoeksvraag ook relevant vinden en de uitvoering eventueel willen ondersteunen (financieel of met menskracht)?

Met deze informatie kunnen vervolgens instellingen zoals NWO, ZonMw maar ook universitaire onderzoeksgroepen rekening houden bij het programmeren van hun onderzoeksagenda's. Ook is het op basis van deze gegevens mogelijk in concrete gevallen spelers bij elkaar te brengen die van elkaars wensen en mogelijkheden niet op de hoogte zijn waardoor afstemming en interactie tussen instellingen wordt bevorderd.

3 Dataverzameling

De inventarisatie van de onderzoeksvragen is uitgevoerd aan de hand van een korte vragenlijst onder verschillende groepen respondenten: wetenschappers, werkzaam bij universiteiten en onderzoeksbureaus, beleidsfunctionarissen bij de landelijke en gemeentelijke overheid en medewerkers van expertisecentra, uit de onderwijs-verzorgings-structuur en werkzaam bij overkoepelende instellingen voor peuter-speelzalen, kinderopvang, het basisonderwijs, welzijnsinstellingen en culturele instellingen.

Deze groepen kregen twee versies van de vragenlijst, één voor inventarisatie van vragen op het terrein van de *voor- en vroegschoolse* opvang en educatie en een voor de *buitenschoolse* opvang en educatie (zie bijlage). In totaal werden 102 vragenlijsten verstuurd, 25 naar wetenschappers en onderzoekers en 77 naar medewerkers van expertisecentra, overkoepelende instellingen voor peuterspeelzalen, kinderopvang, het basisonderwijs, welzijnsinstellingen en culturele instellingen. De vragenlijsten werden verstuurd in maart-april 2008. Vanwege de geringe respons is de mailing na een aantal weken herhaald. Dit alles heeft een totale respons opgeleverd van 25 ingevulde vragenlijsten, die als volgt zijn verdeeld ververschillende respondentgroepen:

- a. Overheid (ministeries, beleidsambtenaren gemeenten, vereniging voor Nederlandse gemeenten): 10
- b. Koepelorganisaties (bibliotheken, onderwijs, etc.): 6
- c. Wetenschappers/onderzoekers: 3
- d. Verzorgingsstructuur (landelijke pedagogische centra, slo, cito): 6

Daarnaast kwamen vijf vragenlijsten retour van personen die aangaven geen onderzoekbare vragen te hebben en kwamen vier vragenlijsten retour wegens foute adressering.

4 Resultaten

We geven per sector (voorschoolse opvang / vve - buitenschoolse opvang en educatie / bso) de antwoorden weer op de eerste onderzoeksvraag: *Wat is de belangrijkste onderzoeksvraag die u onderzocht zou willen hebben?* De cursieve tekst betreft een letterlijke weergave van antwoorden van de respondenten.

4.1 Onderzoeksvragen van de respondenten: Voor- en voegschoolse opvang en educatie

Twintig respondenten formuleerden een of meer onderzoekswensen op het terrein van voor- en voegschoolse opvang en educatie. Dit onderzoek zou volgens hen betrekking moeten hebben op de volgende thema's:

4.1.1 *Effecten van voor- en voegschoolse educatie*

De meest voorkomende onderzoekswens op het terrein van voor- en voegschoolse educatie betreft de vraag naar de effectiviteit ervan. Negen respondenten uit verschillende werkvelden (met accent op a.) de overheid en d.) de verzorgingsstructuur) formuleren onderzoekswensen op dit thema.

Voorbeelden van vragen zijn:

*Wat is het effect van vve op leerprestaties van achterstandsleerlingen in Nederland?
Hoe effectief is vve vergeleken met andere interventies op latere leeftijd? Op dit moment is de expertise vooral gebaseerd op ervaring in de VS.*

En:

Hoe bepaal je het effect van vve, m.a.w. op welke wijze en waarmee bepaal je dat een vve-kind 'gewoon' mee kan in groep 3?

En:

Wat zijn de effecten van vve en hoe kunnen we de effecten vergroten?

4.1.2 Inhoud van voor- en vroegschoolse educatie

Een aantal respondenten wenst onderzoek naar de manier waarop 'taal' en 'lezen' aandacht krijgt in vve. Vragen / onderzoeksonderwerpen op dit terrein zijn:

Op welke wijze kan de ontwikkeling van kinderen door vve optimaal worden begeleid? (toespitsing op taal).

Tevredenheid over ondersteuning die bibliotheken bieden en aan welke vraag/behoefte bibliotheken nog niet voldoen.

4.1.3 Oudercomponent vve

Twee respondenten zouden graag de focus willen richten op de mogelijke versterking van de relatie tussen vve en ouders. Genoemd wordt onder meer de koppeling met opvoedingsondersteuning en de centra voor Jeugd en Gezin.

Voorbeelden van onderzoeksvragen:

Hoe kan vve en e niet alleen een functie hebben in opvang en educatie van het kind, maar ook in het tot stand brengen van verbindingen tussen ouders?(toelichting: De centra voor Jeugd en Gezin hebben hierin een taak maar kunnen scholen, bso's, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven een rol hebben in opvoedingsondersteuning en het bevorderen van netwerken en contacten tussen ouders).

Voorts is er een vraag naar het voorlezen in gezinnen:

Hoeveel ouders lezen voor en hoe vaak, vanaf wanneer en waarom vinden ze het belangrijk?

4.1.4 Toeleiding naar vve

Verder liggen er vragen die betrekking hebben op de deelname van doelgroepeuters en de toeleiding en verwijzing naar vve. Vanuit de analyse dat de deelgroepeuters nog onvoldoende deelnemen aan vve ligt er de vraag van een aantal respondenten hoe de toeleiding en verwijzing kan worden verbeterd, bijvoorbeeld:

Wat zijn de redenen van ouders van doelgroepkinderen om hun kind niet naar de voorschool te sturen en aan welke voorwaarden moet zijn voldaan om hen toch overde streep te trekken?

En:

Hoe haalt een gemeente de 'laatste 20%' binnen? En hoe verloopt de uitbreiding van 3 naar 4 dagdelen? En tegen welke kosten? Als verleiden niet meer helpt, kiezen ze dan voor dwang? Welke Good Practices zijn beschikbaar?

En:

Is het huidige budget van gemeenten afdoende om het vereiste doelgroepbereik te halen? Weten gemeenten afdoende hoe men de middelen kan inzetten?

4.1.5 Financiële en maatschappelijke gevolgen van vve (doelgroepfinanciering)

Vanuit de constatering dat vve bijdraagt aan segregatie in de samenleving wensen twee respondenten onderzoeksvragen op dit thema te richten. Een respondent zou graag uitgezocht zien wat de financiële gevolgen zijn van een algemeen gratis toegankelijke voorschoolse voorziening. De overweging hierbij is dat een algemeen toegankelijke voorziening bij kan dragen aan een vermindering van de nu ontstane segregatie door de voorschool.

De andere respondent formuleert:

VVE en segregatie, in hoeverre is dit een thema op de Locaal Educatieve Agenda (m.n. G31), wat is de stand van zaken in gemeenten, welke verschuivingen zijn te zien en welke zijn te verwachten?(Hoe opereren gemeenten hierin?).

En (vanuit een iets andere invalshoek):

Wat is bij gemeenten de specificatie van de kosten? Wat kost een vve-kind gemiddeld en wat is de verdeling van die kosten? Zijn er grote verschillen tussen grote en klein gemeenten?

4.1.6 Opleiding personeel en management voorschoolse voorzieningen

De respondenten die onderzoeksvragen hebben op het terrein van opleidingen zagen deze graag gefocust op de volgende onderwerpen:

De stagebegeleiding van Pabo- en ROC-studenten op vve-locaties en leidinggevend

en het management van kindercentra. De vragen van deze respondenten zijn:

Welke is de huidige aanpak bij stagebegeleiding van Pabo- en ROC studenten op vve-locaties, omvat deze aanpak systematische vormen van klassenconsultatie en zo ja/zoo nee, zou deze aanpak van klassenconsultatie effectiever zijn dan andere methoden?

En:

In hoeverre hebben leidinggevendenden van kinderopvang centra, peuterspeelzalen inhoudelijke kennis op het gebied van het jonge kind?

In hoeverre wordt er vanuit de opleiding voor managers een relatie gelegd met het werkveld jonge kind?

4.1.7 Mogelijkheden van gebruik vve in de kinderopvang

Drie respondenten hebben vragen rond het onderwerp harmonisatie en het gebruik van vve in de kinderopvang. De vragen zijn:

Wat zijn er voor werkbare modellen ontwikkeld voor vve in de kinderopvang? Wat zijn goede / noodzakelijke randvoorwaarden? Welke rol neemt de gemeenten t.a.v. vve in de kinderopvang?

En:

Aansluiting vve peuters – kleuters; hoe het beste te realiseren?

Gebruik vve in de kinderopvang; mogelijkheden

En:

In hoeverre wordt er nu al samengewerkt tussen kinderopvang en peuterspeelzaal?

4.1.8 Toezicht inspectie voor het onderwijs

Een respondent vraagt zich met het oog op het inspectietoezicht op vve af:

Hoe werkt de nieuwe wetgeving betreffende het toezicht van de inspectie richting zowel gemeenten (voorschoolse educatie) als schoolbesturen (vroegschoolse educatie) in de praktijk uit?

4.2 Onderzoeksvragen van de respondenten: Buitenschoolse opvang en educatie

Elf respondenten hebben onderzoekswensen geuit op het terrein van Buitenschoolse opvang en educatie (bso). De vragen liggen op de volgende terreinen.

4.2.1 *Inhoud / kwaliteit van de buitenschoolse opvang*

De meeste vragen hebben betrekking op de kwaliteit van de bso. Verschillende respondenten wensen een versterking van de kwaliteit van de opvang en zouden onderzoeksvragen graag richten op mogelijkheden ter verbetering van de kwaliteit. De vragen zijn:

Wat zijn mogelijkheden om de buitenschoolse opvang inhoudelijk te versterken, vooral voor kinderen van acht jaar tot vijftien(!) jaar en welke partners spelen een belangrijke rol in deze ontwikkeling?

En:

Hoe kan de kwaliteit van de buitenschoolse opvang en educatie worden geoptimaliseerd?

Deelvragen m.b.t. taal, probleem oplossen, sociale ontwikkeling.

En:

Wat werkt het beste voor kinderen: horizontale of verticale groepen binnen bso? Of eventuele andere varianten?

4.2.2 *Kwaliteit van het personeel / opleidingen*

In het verlengde hiervan liggen vragen naar de kwaliteit van het personeel:

Wat is het opleidingsniveau van medewerkers van de Buitenschoolse opvang? Zijn deze opvangsituaties voldoende toegerust om aanbod te verzorgen?

4.2.3 *Ontwikkelingsstimulerende activiteiten in de bso*

Volgens sommigen zou de ontwikkelingsstimulerende functie van de bso meer onderzoeksmatige aandacht moeten krijgen. Een respondent stelt een brede vraag naar ontwikkelingsstimulering in de bso:

Hoe kan bso bijdrage leveren aan ontwikkelingsstimulerende activiteiten voor kinderen van 4-12 jaar? Dit in aansluiting op brede school ontwikkeling.

Enkele anderen spitsen hun vragen toe op taal en lezen:

Is er binnen dit kader ruimte voor een (creatieve, expressieve) vorm van leesbevordering in samenwerking met culturele instellingen in een wijk (bibliotheek, centrum voor de kunsten)?

Onder welke condities hebben leesbevorderinginitiatieven kans van slagen? Zijn er geslaagde voorbeelden in Nederland?

En:

Op welke schaal zijn (recreatieve) leesactiviteiten opgenomen in de buitenschoolse opvang? In welke mate wordt hierbij gebruik gemaakt van ondersteunende diensten van de Vereniging?

Het gaat bij bovenstaande om kwantitatieve gegevens, maar ook om het verkrijgen van inzicht in de vraag/behoefte naar leesactiviteiten in buitenschoolse opvang.

4.2.4 Effecten buitenschoolse opvang/verlengde schooldag

Wanneer de bso een ontwikkelingsstimulerende functie krijgt in de lijn van de verlengde schooldag is volgens sommigen effectmeting gewenst. Een respondent formuleert:

We zouden graag willen weten wat eventueel te verwachten effecten kunnen zijn (van een bso die is ingericht als verlengde schooldag) op de ontwikkeling van de kinderen op sociale competenties, talentontwikkeling bv sport, muziek etc. en taalvaardigheid.

4.2.5 Beter aansluiting (tussen bso en basisschool)

Ten slotte zijn er respondenten die onderzoek willen richten op de aansluiting tussen verschillende voorzieningen, peuterspeelzalen, kinderdagverblijven, basisscholen, buitenschoolse opvang.

Hoe kan de buitenschoolse opvang beter voorzien in de behoefte aan continuïteit tussen school en buitenschoolse activiteiten zonder dat daardoor de sociale structuur

beschadigd wordt?

En:

Samenwerking + samenhang tussen kinderopvang, buitenschoolse opvang + onderwijs.

Wat is er voor nodig om deze samenhang optimaal te realiseren?

4.2.6 Uitbreiding bso naar hogere leeftijdsgroep

Een respondent vraagt zich af of de huidige gerichtheid van de bso op de 4-12-jarigen voldoende is, of dat deze voorziening zich ook op oudere kinderen zou moeten richten. Als onderzoeksvraag is geformuleerd:

In hoeverre is het noodzakelijk om bso op te zetten voor 12-14-jarige kinderen? Welke oplossingen bedenken vo-scholen momenteel voor deze doelgroep en is dat afdoende?

4.2.7 Wachtlijsten en ruimteproblematiek bso

Een respondent zou graag vragen beantwoord willen zien die te maken hebben met de gevolgen van de uitbreiding van de bso:

Wat zijn vanuit de praktijk de drie meeste effectieve oplossingen voor de wachtlijstproblematiek in de bso?

In hoeverre worden afdelingen van onderwijshuisvesting van gemeenten belast met vragen van schoolbesturen rond ruimtes voor bso? Wat is de aard van deze vragen? Wat zijn de meest geboden oplossingen?

4.3 Mogelijke financiële of personele ondersteuning van respondenten bij de uitvoering van het onderzoek

De tweede vraag aan de respondenten was: *is uw instelling in staat / bereid dit onderzoek te ondersteunen (financieel of door menskracht) en zo ja, in welke mate?*

De meeste respondenten zien geen mogelijkheden tot financiële of personele onder-

steuning van onderzoek, al geven enkelen aan hierover nader te willen overleggen.

Verder worden de volgende mogelijkheden genoemd:

Toeleiding en effectiviteit vve

Onderzoek naar toeleiding naar vve en overwegingen van doelgroepouders om hun kind geen gebruik te laten maken van vve kan mogelijk door de G4 worden gefinancierd.

Onderzoek naar de effectiviteit van vve: verschillende respondenten verwachten bereidheid bij OCW, maar ook bij de G4, om onderzoek naar de effectiviteit van vve financieel te ondersteunen.

Effectiviteit bso

Onderzoek naar de effectiviteit van de bso wordt volgens de betreffende respondent mogelijk financieel ondersteund door de gemeente Amsterdam, Amsterdamse schoolbesturen en kinderopvangorganisaties.

Opleiding personeel en management voorschoolse voorzieningen

Onderzoek naar de stagebegeleiding van Pabo- en ROC-studenten op vve-locaties kan mogelijk worden ondersteund (in menskracht) door Pabo's en ROC's zelf.

Lezen, voorlezen, taalstimulering in vve en bso

De vereniging van openbare bibliotheken kan ondersteuning in menskracht bieden bij de uitvoering van onderzoek naar (voor)lezen. De stichting lezen zou onderzoek deels kunnen financieren, maar kan geen menskracht bieden bij de uitvoering.

Het Expertisecentrum Nederlands kan onderzoek eventueel laten aansluiten bij eigen onderzoeksprojecten.

5 Conclusies

Hoewel een responspercentage van ca 25% op een schriftelijke vragenlijst in het algemeen niet ongebruikelijk is, was op voorhand een hogere respons van deze, professionele, doelgroepen verwacht. Desalniettemin zijn de resultaten de moeite meer dan waard.

Opvallend is dat voor veel respondenten het onderzoek, zowel met betrekking tot de voor- als naschoolse voorzieningen, zich zou moeten richten op de kwaliteit van de inhoud en op de effecten. Kennelijk leven daaromtrent nog veel vragen. Ook vraagstukken die direct met kwaliteit te maken hebben zoals de deskundigheid en scholingsmogelijkheden van leidsters worden genoemd.

In mindere mate wordt gewezen op de wenselijkheid van onderzoek naar randvoorwaarden zoals effectieve samenwerkingsverbanden, de rol van gemeenten en de inspectie.

Op de vraag of respondenten mogelijkheden zagen dat de organisatie waarbinnen zij werkzaam zijn, zou kunnen bijdragen aan de realisatie van onderzoek, was het meest voorkomende antwoord: wel qua ideeënvorming maar niet of nauwelijks in financiële zin. Met één uitzondering: meerdere keren werd verwezen naar de G4 als mogelijke financiers. Voorts biedt de Vereniging van Openbare Bibliotheken personele ondersteuning aan bij onderzoek naar leesgedrag.

Hoopgevend is dat tijdens de verslaglegging van dit onderzoek reeds grootschalige initiatieven zijn ontplooid om onderzoek te entameren naar in het bijzonder de kwaliteit en de effecten van *voorschoolse* voorzieningen. Stimulering van onderzoek naar inhoud, effecten en randvoorwaarden van *naschoolse* voorzieningen blijft dus de aandacht vragen.

Bijlage

De inventarisatie is gedaan aan de hand van een vragenlijst; vier versies (waarvan twee opgenomen in bijlage):

- over voor- en vroegschoolse opvang en educatie, versie voor wetenschappers en versie voor beleidsmedewerkers etc (A)
- over buitenschoolse opvang en educatie voor wetenschappers en versie voor beleidsmedewerkers etc (B)

A VRAGENLIJST ONDERZOEK VOOR- EN VROEGSCHOOLSE OPVANG EN EDUCATIE

Naam:

Functie:

Naam organisatie:

Adres:

Tel:

Emailadres:

Wat is de belangrijkste vraag die u onderzocht zou willen hebben?

Eventuele toelichting op de onderzoeksvraag:

Is uw instelling in staat/bereid dit onderzoek te ondersteunen (financieel of door menskracht)? Zo ja, hoe en in welke mate?

Zijn er andere instellingen die in het onderzoek zouden kunnen participeren (d.w.z. die deze onderzoeksvraag eveneens belangrijk vinden of het onderzoek financieel willen ondersteunen dan wel personeel willen inzetten)?

Zo ja welke? (naam, adres)

B VRAGENLIJST ONDERZOEK BUITENSCHOOLSE OPVANG EN EDUCATIE

Naam:

Functie:

Naam organisatie:

Adres:

Tel:

Emailadres:

Wat is de belangrijkste vraag die u onderzocht zou willen hebben?

Eventuele toelichting op de onderzoeksvraag:

Is uw instelling in staat/bereid dit onderzoek te ondersteunen (financieel of door menskracht)? Zo ja, hoe en in welke mate?

Zijn er andere instellingen die in het onderzoek zouden kunnen participeren (d.w.z. die deze onderzoeksvraag eveneens belangrijk vinden of het onderzoek financieel willen ondersteunen dan wel personeel willen inzetten)?

Zo ja welke? (naam, adres)